

ירושלים, מס' 71

שנת 1315

ואני עני וכואב לפרידתו ופריד"תו, הקיפוני חלאים ויפקדוני בתל"אים גם בחלומות גם בנביאים, ויביאוני ירושלים, אלהים יכוננה עד עולם סלה במהרה בימינו אמן.¹

מקור: כ"י פאריס, הספרייה הלאומית, heb. 840 – ר' שם טוב בן גאון, ס' בדי הארון ומגדל חננאל, הקדמה. מהדורת פאקסימילה: ירושלים תשל"ז, עמ' 3.

1 קטע גדול יותר ראה לעיל, הערך "טבריה", מס' 18; ושם ספרות והערות.

ירושלים, מס' 72

שנת 1317

--- והילך נוסח השבועה:¹ לכבוד אלהי ישראל הבוחר בירושלים מכון לשבתו עולמים ולכבוד תורתו התמימה היוצאת מציון, כי שם צוה יי את הברכה חיים עד העולם.² קבלנו עלינו מצות, אנחנו החתומים למטה, ונדרנו נדר לאביר יעקב לעלות לארץ ישראל בארצות החיים ולדור בירושלים או בסמוך לה³ כפי מה שנשכים לעשות רצון האל ולעבדו בלבב שלם, ששם קיום המצות וקבלת מלכות שמים והעבודה רצויה, כי שם בית אלהינו ושער השמים. ונשבנו שנינו איש לרעהו שבועה בספר תורה חסן יד, על דעת המקום ועל דעת רבים, שנהיה חברים, שמיום שנצא מן הארץ הזאת עד שבעה שנים לא נפרד איש מחבורת רעהו עד זה הזמן. ואם יהיה רצון הבורא שימציא לנו שום ריוח לנו ולאנשי ביתנו, נהיה שנינו קובעים עתים לתורה. ואם חס ושלוש יגרום החטא ולא תזדמן הפרנסה לשנינו, יהיה האחד קובע עתים ללמוד לזמן ידוע, וחברו ישתדל במילי עלמא,⁴ הן במלאכה, הן בסחורה, הן בחזרה,⁵ כדי לפרנס הקובע עצמו ללמוד תורה ולאנשי ביתם, וכשיזדמן לו יקבע עתים לתורה גם הוא. ולאחר הזמן הידוע, אם ירצה המשתדל לקבוע עצמו ללמוד תורה, יהיה חברו משתדל כדי לפרנס את נשיהם ואת אנשי ביתם כאשר עשה הראשון, וכן פנים אחר פנים.⁶

וכל רווח שיזמין הבורא יהיה בין שנינו לפרנס עצמינו ואנשי ביתנו. וכל אחד לפי צרך הראוי לו ולאנשי ביתו הנמצאים היום ולנולדים לו מהיום והלאה, ולא לנלוים אליו. ואם חס ושלוש לא יספיק השתדלות האחד לפרנס שני הבתים נשתדל שנינו במילי עלמא להחיות את נפשתינו ונפשות בתינו. וכל מה שנרויח יהיה משותף בין שנינו, אחד המרבה ואחד הממעט, ולא יאמר האחד "אני מרויח יותר אתפרנס ברויח", אלא שנינו נהיה שוים בכל מה שנרויח. ומשעה שנרחק בדרך לצאת מקורדאה⁷ נהיה בשתוף ובחבורה בכל ריוח שיזמין לנו הבורא מאי זה צד שימצא לנו הריוח בין במלאכה בין בדבר אחר וכשנהיה בירושלים (בעזר) (השם), נקדיש מן הממון שימצא בידינו שם, כסף או זהב, החומש, לעשות בו דבר לכבוד השם (יתברך) ולכבוד תורתו כפי מה שיראה לנו. ואם חס (חלילה) נצטרך לפרנסה או זרענו, נתפרנס ממנו כל אחד לפי חלקו המגיע לו, על מנת כן אנו נודרים להקדישו.⁸

וכן קבלנו עלינו לדור בירושלים שנה אחת בלי אונס ואם נשכים יותר, לא יהיה פחות והנדר שנדרנו היה במרחשון שנת ע"ח לפרט, עד כאן לשון השבועה.

מקור: שו"ת רבינו אשר, קושטא רע"ז, כלל ח, סימן יא, דף לע"א (אין עימוד במקור; בדפוס וניציה ש"ב ובמהדורות שאחריו: סימן יג).

ספרות: צימלס, ארץ ישראל בספרות התשובות, עמ' 57-58; א"ח פריימן, רבינו אשר ב"ר יחיאל וצאצאיו, ירושלים תשמ"ו, עמ' סו; קוק, עיונים ומחקרים, ב, עמ' 276-278; ריינר, עלייה לרגל, עמ' 134-136.

1 ה"שבועה" היא הסכם או התקשרות בתוקף של נדר בין שני אנשים לקראת עלייה משותפת לארץ-ישראל, במקרה זה בין ר' יעקב בן חננאל סיקילי (ראה עליו: קוק, שם, עמ' 273-291) לבין מאן דהוא בשם חזקיה (המזוהה על ידי קוק כר' חזקיה ב"ר יעקב ממיידבורק, מהר"ח; ראה הערה 5 שם), שניהם תלמידי הרא"ש. הסדרים מסוג זה ידועים מראשית המאה הי"ד, בעיקר בין תלמידי-חכמים ספרדים צעירים. ראה, למשל, להלן, תת המדור "ירושלמי", מס' 20. יש להניח, שעלייתם של שם טוב אבן גאון ושל חננאל בן אברהם בשנת 1315, בקירוב, היתה אף היא עלייה מסוג זה (ראה על כך לעיל, הערך "טבריה", מס' 18), אלא שהתעודה שלפנינו היא שטר-ההתקשרות היחיד שהגיע לידנו. --- על פי שטר-ההתקשרות היו השניים אמורים לצאת לדרכם כעבור שנתיים מעת חתימת ההסכם, כלומר, בשנת 1319, ותוקף ההסכם נקבע לשבע שנים. בתוך השנתיים היו אמורים השניים לצבור סכום כסף מספיק, שלא יהיה פחות מאלפיים זהובים לאיש. בתום השנתיים מכרו את רכושם וקנו "כלי גולה וצידה לדרך", אך משיצאו לדרכם התברר, שספינות פורטוגאליות מונעות את ההפלגה למזרח, ועל כן לא מצאו ספינה החולקת "לשום צד שהולכים ממנו לצד

- ארץ-ישראל"; וראה על כך: אשתור, היהודים במצרים ובסוריה, א, עמ' 190–191; ובעיקר: יו"ט עסיס, "יהודי ברצלונה בסחר הימי עם המזרח", גלות אחר גולה מחקרים בתולדות ישראל מוגשים לח' ביינארט, ירושלים תשמ"ח, עמ' 257–260 והספרות בהערה 9. בעקבות זאת נתפרדה החבילה, חזקיה נסוג מרעיון העלייה, ויעקב סיקילי נשאר אף הוא לפחות עוד שנתיים נוספות על אדמת ספרד. ארבע שנים לאחר חתימת כתב-ההתקשרות פנה סיקילי לרא"ש על מנת שיפטור אותו מן הזיקה לחזקיה, ואל שולי שאלתו צירף את נוסח "השבועה", שעיקריה מופיעים כאן. ההסכם נועד לקבוע את תנאי השיתוף בין השניים ואת ההסדרים הכלכליים והארגוניים שיאפשרו את יציאת העולים ומשפחותיהם לדרכם ואת קיומם בירושלים.
- 2 תהילים קלג: ג.
  - 3 הביטוי "בירושלים או בסמוך לה" פירושו כל מקום בארץ-ישראל. על-כן הם נודרים בסיום הנדר לגור בירושלים עצמה לפחות שנה אחת. בכתב-התקשרות שלא הגיע לדינו נודרים חותמיו לגור "בארץ ישראל או בסביבותיה, בדמשק או באלכסנדריה של מצרים או בשפרי" או באיזה מקום מעבר לים"; ראה להלן, תת-המדור "ירושלמי", מס' 20.
  - 4 תרגומו "בהוויות העולם", ומשמעו בעסקי פרנסה.
  - 5 הכוונה היא, כנראה, לרוכלות בעיריות. והשווה לעיל, הערך "גליל", מס' 5: "היהודים --- מן הגליל --- רוכלים, מחזרים בבתיים --- לבקש אוכל למו". גם ייתכן, שהכוונה לסוג של הוראת-עזר, לחזרה על הלימוד עם נערים (repetitor או "חזרן").
  - 6 כלומר, כעבור "הזמן הידוע", המוסכם בין השניים, יתחלפו הנודרים בתפקידיהם.
  - 7 קורדובה שבספרד.
  - 8 הפרשת החומש היא בראש ובראשונה הסדר בטחון כלכלי, שנועד לצרכי העולים בשעת הצורך. על-פי סכום המינימום שהתכוונו השניים לאסוף קודם צאתם ארבעת אלפים זהובים אמור החומש להגיע ל-800 זהובים, לפחות.

בין שנת 1316 לשנת 1322

ירושלים, מס' 73

ומ(ורנו) הר(ב) ר' ברוך¹ ז(כרונו) (לברכה) אמר אלי בירושלם, שרבינו יחיאל הגדול ז(כרונו) (לברכה) פסק² --- ואמר הרב ז(כרונו) (לברכה), דמשום הכי בלכתו בא(רץ) (ישראל) ממקום למקום ועובר על בעלי בתים שאינם מעשרין, ועדיין נשאר מעט מהחלודה [על כליהם] שאינו מקפיד לגיעולם --- עד כאן דבריו ז(כרונו) (לברכה).

מקור: כפתור ופרח, עמ' מא.

- 1 על ר' ברוך ראה להלן, מס' 74, הערה 2.
- 2 ר' יחיאל מפאריס. על הסוגיה ההלכתית הנדונה כאן ראה המדור "חיי תרבות ודת", תעודה מן השנים 1316–1322.

בין שנת 1316 לשנת 1322

ירושלים, מס' 74

אחר שהענין כן, הנכנס היום,¹ שאנו טמאים, במקום הבית חייב כרת, והסכים בזה מ(ורנו) הר(ב) ר' ברוך ז(כרונו) (לברכה).² גם כי אמר אלי בירושלם כשהבאתי אליו זה הספר לעבור עליו ולהגיהו,³ שרבינו חננאל דפריש⁴ ז(כרונו) (לברכה) אמר לבא לירושלם, והוא בשנת שבע עשרה לאלף הששי,⁵ ושיקריב קרבנות בזמן הזה. ואני מטרדתי להשלים עמו המלאכה לא שאלתיו מה נעשה מטומאתנו ואנה הכהן המיוחס, אנכי בדרך לפני שילה, שב למקומי,⁶ נזכרתי הלכה, שאין לחוש על הטומאה כדאמרינן בתמורה פרק "יש בקרבנות".⁷

מקור: כפתור ופרח, עמ' פא.

ספרות: ש"ח קוק, עיונים ומחקרים, ב, ירושלים תשכ"ג, עמ' 137; י' תא-שמע, "ענייני ארץ-ישראל", שלם, א (תשל"ד), עמ' 84; ב"ז קדר, "ר' יחיאל מפאריס וארץ-ישראל", שלם, ב (תשל"ו), עמ' 352 (וראה גם: תא-שמע, כרוניקה חדשה, עמ' 322–323); אורבך, בעלי התוספות, ב, עמ' 456.

- 1 קדושת הר-הבית עומדת לעולם ולא פסקה בחורבן, ולכן סבור אשתורי הפרחי, כי הנכנס לשם היום חייב כרת. בעניין זה נהגו מנהגים שונים, שבאו לידי ביטוי במחלוקת בין הרמב"ם ובין הראב"ד אם קדושת הר-הבית קיימת בזמן הזה אם לאו (ראה רמב"ם, הלכות בית הבחירה, פ"ו, הי"ד, והשגת ראב"ד שם).
- 2 חכם אשכנזי, תלמיד המהר"ם מרוטנבורג, כפי שמעידים דבריו של אשתורי הפרחי: "שמעתי מהרב) ברוך על רבינו מאיר רבו" (כפתור ופרח, עמ' תקכט). ר' ברוך חי בירושלים ברבע הראשון של המאה הי"ד ומת בין שנת 1316 לשנת 1322, כפי שמעידה ברכת המתים שבה מזכיר אותו אשתורי הפרחי בספרו. הפרחי עמד עמו במשא

- ומגע של הלכה, והוא ש"הגיה" – כלומר, העיר הערות – לס' כפתור ופרח. הדברים הנמסרים בשמו בספרו של הפרחי הם עניינים בהלכה בשם מהר"ם מרוטנבורג ור' יחיאל מפאריס. וראה הערת לונץ, כפתור ופרח, עמ' תשצב.
- 3 כלומר, להעיר עליו הערות.
- 4 צריך להיות "שרבינו יחיאל דפרישי".
- 5 שנת 1257. שנה זו נזכרת כשנת הקץ בחיבור אשכנזי מראשית המאה הי"ג. ראה: א' קופפר, תשובות ופסקים, ירושלים תשל"ג, עמ' 310–311. על עליית ר' יחיאל ראה להלן, הערך "עכו", מס' 33; המדור "עליות לארץ-ישראל", תעודה משנת 1260 בקירוב, והערה 1 שם.
- 6 כלומר, בעוברו בשילה בדרכו חזרה מירושלים לביתו בבית-שאן.
- 7 בבלי תמורה, דף יד ע"א.

ירושלים, מס' 75

בין שנת 1316 לשנת 1322

ואני, בבואי אל הארץ הקדושה בחסד עליון, שמעתי, כי בגוש חלב וירושלם היו קורין המגלה י"ד וט"ו¹ --- וכתבתי על זה אל הר(ב) מתתיה² ז(כרוננו) (לברכה), וכתב אלי: אם הייתי בירושלם בי"ד והיו קורין את המגלה בפני, הייתי יוצא מבית הכנסת.

מקור: כפתור ופרח, עמ' קמא קמב.

- 1 על הסוגיה הנדונה כאן ראה המדור "חיי תרבות ודת", תעודה מן השנים 1316–1322.
- 2 חכם צרפתי או אשכנזי, שחי בבית-שאן, ואולי אף בירושלים, ברבע הראשון של המאה הי"ד ונפטר בין שנת 1316 לשנת 1322, כפי שמעידה ברכת המתים שבה מזכיר אותו אשתורי הפרחי בספרו. ייתכן, שנמנה עם משפחת טריוש מפאריס, שאחדים מבניה עלו לארץ-ישראל, ואשר השם מתתיה רווח מאוד במשפחה זו, אף שאין בכך כדי להכריע. במהדורתו (עמ' תג) ביקש לונץ לזהותו עם בן המשפחה ההיא: "החכם ר' מתתיה בן --- ר' יוסף בן הרב ר' יוחנן אשכנזי"; וראה: נויבאוואר, סדר החכמים, עמ' 241. אלא שדומה, כי החכם הנזכר שם קדם לזה הנזכר כאן. וראה להלן, "ירושלמי", מס' 17, הערה 1. אם אכן המדובר בחכם צרפתי, ייתכן שעלה לאחר הגירוש של שנת 1306, שעקר גם את אשתורי הפרחי ממקומו. במקום אחר אומר אשתורי הפרחי "ושמעתי --- מפי הר' מתתיה" (לעיל, הערך "בית שאן", מס' 3). ספק אם יש לראות בו תושב בית-שאן, שכן במקור שלפנינו מספר אשתורי הפרחי על התכתבות עמו, דבר שאינו הולם אנשים החיים בעיר אחת. מכל-מקום, כאן נאמר במפורש, שלא היה בירושלים.

ירושלים, מס' 76

בין שנת 1316 לשנת 1322

האמנם מסתברא, שיש ליושבי ירושלם כפי מה שאנו רואים בזה העת הקל מטורח הוצאת הפירות למקום רחוק¹, ואיך, שהרי ירושלם לחוד וציון לחוד, כמו שכתוב בספר מלכים "אז יקהל שלמה את זקני ישראל אל המלך שלמה ירושלם, להעלות את ארון ברית ה' מעיר דוד היא ציון"², וכתוב בספר דברי הימים א' "ויעש לו בתים בעיר דוד ויכן מקום לארון האלהים ויט לו אהל"³, הרי שזה האהל הוא בציון⁴. והנך רואה, כי עוד היום האהל הזה עומד קיים כתחלת הוייתו, והוא בכיפה וכנגד הר המוריה לדרום, והכל קורין לו "היכל דוד"⁵. ולפניו, לצפונה מערבו, רחוב, אין ספק שהוא מציון, וזה קרוב מאד אל בית הכנסת, שהיא היום שם, ואל השכונה ואולי בית הכנסת והשכונה הכל בציון⁶. אבל מה נעשה היום שהרי דרכי ציון אבלות, ומסילות ירושלם שוממות, ולא נכר גדריהם בברור, שהיום תראה העיר יותר גבוהה מהר המוריה, וכל שכן בית הכנסת והשכונה. ואולי היה זה מאשר נחרבה כמה פעמים, וחוזרים ובונים על ההרוס, ולזה תמצא כפות ישנות תחת הבתים, והם קרקע הבתים החדשים.

מקור: כפתור ופרח, עמ' תקנט-תקס.

- 1 דברי הפרחי מוסבים על קביעתו, כי המפריש מעשר שני בירושלים בזמן הזה צריך להוציא את הפירות מירושלים ולאבדם מחוץ לעיר, שכן אי-אפשר לנהוג בהם דין מעשר שני. הוא מצייץ, שמיקום השכונה היהודית בזמנו הקל על הוצאת הפירות, שכן די היה בהוצאתם מירושלים לציון, מקום השכונה.
- 2 מלכים א' ח: א.
- 3 דברי הימים א' טו: א.
- 4 כלומר, מן הפסוק הנ"ל עולה, כי המדובר בשני אתרים שונים: ציון וירושלים. האוהל שהקים דוד לארון האלוהים היה בציון.
- 5 המבנה נזכר הן במקורות יהודיים הן במקורות נוצריים. מן-הסתם היה בתחומי "כנסיית סנטה מריה של הר-ציון" הצלבנית, סמוך לקבר דוד המסורתי. וראה המדור "מקומות קדושים", הערך "ירושלים", מס' 17, 30 ו-53.

6 לפי הנאמר כאן היו אז בית-הכנסת והשכונה היהודית בתחומי הר-ציון, מצפון-מערב ל"אוהל דויד", סמוך לקבר-דויד המסורתי. דומה, כי במאה הי"ד היתה החומה הדרומית חרבה, ועל כן היה הר-ציון, למעשה, חלק מן העיר.

ירושלים, מס' 77

בין שנת 1317 לשנת 1318

وفيها انحلت الاسعار وعم الرخاء الديار المصرية مع ما اتفق في هذه السنة من الغلاء الشامل للعراق والروم والشام والحجاز والمغرب واسطنبول وخص الله بلطفه الديار المصرية ولقد قيل ان ابار القدس الشريف نشفت ولم يبق لاهله مستقى الا عين سلوان حتى ان جميع القاطنين به من المسلمين والنصارى واليهود خرجوا الى الفضاء وسألوا الله تعالى واستسقوا فسقوا في اليوم الثالث .

מקור: כ"י גותה, פרטש 1571, דף 53 ע"ב – אבן דקמאק, נוהת אלאנאם פי תאריחי' אלאסלאם.

פורסם: דרורי, ירושלים בתקופה הממלוכית, עמ' 177.

תרגום

ובשנה זו¹ ירדו המחירים. ורווחה פקדה את מצרים, בעוד שבעיראק, ביזאנטיון, סוריה, חג'אז, צפון אפריקה ואיסטאנבול היה בשנה ההיא יוקר כללי. האל ייחד אפוא בחסדו את מצרים. וכבר סופר, שבארות ירושלים הנאצלה יבשו, ולא נותר לתושביה מקור-מים זולת מעייף השילוח, עד אשר יצאו כל המתגוררים בה – מוסלמים, נוצרים ויהודים – אל מתחת לכיפת-השמים והתחננו לפני האל יתעלה וערכו טקס של תפילת הגשם,² ונענו ביום השלישי.

ספרות: אשתור, היהודים במצרים ובסוריה, א, עמ' 330.

1 שנת 717 להגירה / 8/1317 לסה"נ.

2 תפילה זו – "צאלת אלאסתסקאא" – מופיעה בכל ספר-הלכה מוסלמי, "פקה", ואף בקובצי המסורת, ה"חדיית", כחלק בלתי-נפרד מן הפרק על התפילה, ה"צאלת". משפטנים מוסלמים בעלי אסכולות שונות – החנפית, השאפעית, החנבלית והמאלכית – מסתייגים משיתוף אנשי-חסות בטקסי-תפילה אלה, אך אינם מגרשים אותם אם יצטרפו כשהם מבודדים מן המוסלמים. על כך ראה, למשל: אלשאפע, כתאב אלאם, א, מצרים 1321 להגירה, עמ' 220; אלסרחסי, כתאב אלמבסוט, ב, מצרים 1324 להגירה, עמ' 77-78; אלעזאל, אחיאא עלום אלדין, ב, קאהיר [חש"ד], דאר אלשעב, עמ' 368. בימי הביניים המאוחרים היה מקובל במצרים, בסוריה ובמקומות אחרים בעולם המוסלמי לערוך טקסים של תפילת "אלאסתסקאא" בהשתתפות מוסלמים, נוצרים ויהודים. ראה על כך: אשתור, היהודים במצרים ובסוריה, א, עמ' 331-330; I. Goldziher, Muslim Studies, II, London 1971, pp. 285-286; E. Ashtor, Some Unpublished Sources for the Bahri Period, Studies in Islamic History and Civilization (Scripta Hierosolymitana, IX), 1961, pp. 27-30

הרבע הראשון של המאה הי"ד

ירושלים, מס' 78

خليل بن فرح سعيد الشيخ العالم الصالح العابد الناسك محب الدين ابو الصفا الإسرائيلي ثم الدمشقي مولده بالقدس في آخر سنة اثني عشرة وسبعمئة .

أسلم بيت المقدس وله بضع عشرة سنة . قرأ القرآن واشتغل بالعلم وتفقه على مذهب الشافعي وصحب من الاخبار وعرف بصحبة الشيخ ولي الدين المنفلوطي فأخذ عنه العلم والتصوف وكان من اعبد الناس واكثرهم مواظبة على الطاعة يديم قيام الليل ويلتزم القراءة والمطالعة مقبلاً على شأنة --- حج غير مرة وجاور --- وسمع الحديث في كبره عن جماعة . توفي بمسكنه بقلعة دمشق في صفر بعد رجوعه من الحج .

מקור: כ"י פאריס, הספרייה הלאומית, 1599, דף 26 ע"א – תקי אלדין אבו בכר אבן קאציי שהבה, אלעלאם.

תרגום

ח'ליל בן פרח¹ בן סעיד, השיח' הידען, החסיד, ירא-השמים, הסגפן המכונה מחב אלדין² אבו אלצפא, הישראלי,³ אחר-כך הדמשקאי, נולד בירושלים בשלהי שנת 7124. התאסלם בירושלים כשהיה בן עשר שנים ומעלה.⁵ למד את הקוראן, התמסר ללימודי דת ולמד את המשפט על-פי האסכולה השאפעית.⁶ הוא התחבר עם קבוצה של תלמידי-חכמים ונדדע כמי שהיה רעו ללימוד ולעיון דתי של השיח' ולי אלדין אלמנפלוטי,⁷ שממנו למד את לימודי הדת ואת תורת הצופים.⁸ היה אחד האנשים האדוקים ביותר ומן השוקדים ביותר על עבודת האל. תמיד היה קם בלילות והיה קורא בקוראן ומעיין בשאר ספרים בהתמסרות רבה --- עלה לרגל למכה יותר מפעם אחת והתגורר (שם) --- למד תורה שבעל-פה מכמה אנשים כאשר היה גדול בשנים. מת בדירתו במצודה של דמשק בחודש צפר,⁹ לאחר שחזר מן העלייה לרגל¹⁰

ספרות: אשתור, היהודים במצרים ובסוריה, א, עמ' 290–291.

- 1 במקורות מספר הוא נקרא גם ח'ליל בן פרגי (ך במקום ל). ראה: אשתור, היהודים במצרים ובסוריה, א, עמ' 291, הערה 16.
- 2 כלומר, אוהב הדת. בכינויים כגון אלו נתכנו מתאסלמים. על-פי אחד המקורות כונה גם "פחיר אלדין", "פאר הדת". ראה: שד'ראת אלד'הב, 6, קאהיר 1931–1933, עמ' 307.
- 3 כלומר, היהודי.
- 4 מארס-אפריל 1313.
- 5 לפי שד'ראת אלד'הב (שם) התאסלם בהיותו בן 19.
- 6 אחת מארבע האסכולות או ההלכה המוסלמית. נקראת על-שם המלומד והמשפטן המוסלמי הנודע מוחמד בן אדריס אלשאפע. מת בשנת 818.
- 7 מלומד שאפעיי בדמשק. מת בשנת 1372. ראה עליו: אשתור, עמ' 290, הערה 13.
- 8 המיסטיקנים המוסלמים.
- 9 לפי שד'ראת אלד'הב (שם) מת ב- 11 בחודש צפר/3 במארס 1387.
- 10 המחבר, תקי אלדין אבן קאציי שהבה, היה שופט עליון בדמשק. מת בשנת 1448.

שנת 1332/3

ירושלים, מס' 79

De hoc loco redii non multum de Hierusalem ad sepulchra plurimorum Prophetarum, me quodam bene literato Iudaeo Theutonico conducente.

מקור: r Niedersachsen, VIII _Des Edelhern Wilhelm von Boldensele Reise nach dem Gelobten Lande, ed. C.L. Grotenfend, Zeitschrift des Historischen Vereins fu (1852), p. 270

תרגום

ממקום זה¹ חזרתי לא הרחק מירושלים עד לקבריהם של נביאים רבים. כאשר לשם מובילני יהודי אשכנזי מלומד מאוד.²

- 1 כלומר, מ"כנסיית-הצלב" שבעמק המצלבה. על מסלולו של הנוסע ועל קברי הנביאים ראה המדור "מקומות קדושים", הערך "ירושלים", מס' 32.
- 2 כאן נזכר לראשונה יהודי אשכנזי המדריך צליינים נוצרים. והשווה דברי יעקב מוורונה, הכותב בשנת 1335: --- Et ideo, si aliquis peregrinus vellet inquirere civitates et castra antiqua in Terra Sancta, non posset invenire unum [nisi] per aliquam bonum ductorem cognoscentem terras, vel per aliquem Judeum habitantem in illis partibus,

machonEI@ybz.org.il

טלפון 02-5398822-3

cum Judei sciant optime omnia loca antiqua demonstracione, cum sint optime instructi in lege sua et de locis a suis patribus et doctoribus, et ideo, quum volui inquirere loca ultramarina, frequenter et sepiissime interrogavi a Judeis ibidem habitantibus et bonum ductorem habui להתחקות אחרי הערים והמבצרים העתיקים בארץ הקודש, לא יוכל לבקר שום מקום בלי מדריך טוב, היודע את הארץ היטב, או בלי איזה יהודי שחי בסביבות ההן, שכן היהודים מיטיבים לדעת את כל המקומות העתיקים הראויים לראווה, משום שהם בקיאים מאוד בתורתם ובמקומות שלמדו אותם מפי אבותיהם וחכמיהם. ואני, ברצותי להתחקות אחרי איזה מקום מעבר לים בארץ-ישראל, חזרתי לעתים קרובות ושאלתי את פי היהודים הגרים בו, וגם מדריך טוב היה לי. המחבר השתמש במדריך יהודי גם בבית-לחם. על קטע זה ראה: ברסלבי, לחקר ארצנו, עמ' 129–131 (והשווה להלן, מס' 241. 264–266).

שנת 1335

ירושלים, מס' 80

Descendendo de monte Syon ad duos jactus lapidis versus sepulcrum, in contrata vel loco, ubi nunc habitant Iudaei, est domus Cayphe.

מקור: יעקב מוורונה, עמ' 47.

תרגום

כאשר יורדים מהר-ציון¹ כשתי זריקות אבן בכיוון הקבר,² בשכונה או במקום שגרים בו עתה היהודים, נמצא בית-קיפא.³

1 הנוסע מתאר כאן את מקומו של בית-קיפא שבהר-ציון על פי מיקומו ביחס ל"אולם הסעודה האחרונה" (Coenaculum). על מסורת בית-קיפא ראה: בלדי, אנכרדיון, עמ' 561–574.

2 כלומר, כלפי צפון, לעבר "כנסיית-הקבר".

3 מכאן, שמקום השכונה היהודית היה בהר-ציון, בין החומה הדרומית ובין "אולם הסעודה האחרונה". בעניין זה ראה גם לעיל, מס' 76.